

לימוד יומי לנוער
מתורת מו"ר הרב חיים מאיר דרוקמן זצ"ל

תורה חיים

"רבי חייא הגדול ורבי שמעון בן חלפתא
היו מהלכים בבקעת ארבל לפנות בקר
וְרָאוּ אֵילַת הַשֶּׁחַר שֶׁבָקַע אוֹרָה.
אָמַר רַבִּי חַיָּא לְחֻבְרוֹ:

בְּךָ הִיא גְּאֻלְתָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל -
בְּתַחֲלָה קִמְצָה קִמְצָה,

כֹּל מָה שֶׁהִיא הוֹלְכַת - הִיא רַבָּה וְהוֹלְכַתוֹ"

(על פי התלמוד הירושלמי, ברכות א, א)

כמה חילום על החוברת אפניכם

"רק נסיים בשאלה האחרונה ששאלו, לפחות אותי, כל המתקשרים למיניהם, ביומיים האחרונים - מה יהיה? מה יהיה? מה יהיה כעת, כשהרב עובדיה איננו? אז אני רוצה להגיד עכשיו כך: פתחנו בדברי הירושלמי על **תלמיד חכם שמת, מי ייתן לנו תמורתו?** אני מבקש לומר, ורבותיי, אני אומר זאת על יד ארון הקודש: מי ייתן לנו תמורתו?"

אתם! אתם!!! זה תלוי בכל אחד ואחד!

חייבים את ההכרה הזאת, שהתשובה ל'מי ייתן לנו תמורתו?' - היא **שכל אחד צריך לומר: הנני! הנני!** כמה שיכול רבותיי, כמה שיכול. מה שיכול" (מתוך דברי ההספד שנשא מו"ר הרב דרוקמן לאחר פטירת הרב עובדיה יוסף זצ"ל).

מורנו ורבנו הרב חיים מאיר דרוקמן זצ"ל חי כל חייו, מילדות, בתודעת שליחות עצומה. את תודעת השליחות הזאת רתם לכל המפעלים הגדולים שבהם עסק כל ימי חייו; בהיותו חניך ומדריך בתנועת נוער, בשמשו רב וראש ישיבה, כשמונה לחבר כנסת ולתפקידים ציבוריים אחרים, ועוד ועוד. לכל אורך חייו המלאים והגדושים פיעמה בליבו כל הזמן הקריאה: "הנני!". "הנני לדבר הנעלה ביותר. הנני לדבר הקשה ביותר. הנני לכל מה שאתה מצווה אותי. הנני!" (מתוך שיחה בכפר מיימון, ה'תשס"ה).

בחוברת קטנה זו ביקשנו לצעוד בעקבות אותה קריאת חיים מאירה של מורנו ורבנו הרב **חיים מאיר דרוקמן זצ"ל**, כדי להפוך אותה לקריאה שתאיר גם את **החיים שלנו**.

את הלימוד היומי מתורת הרב חילקנו לארבעה נושאים מרכזיים מתורתו:

בשבוע הראשון: **תורת חיים** - מעלת התורה והגישה אליה.

בשבוע השני: **חיים של אהבה** - אהבת ישראל ואחדות העם.

בשבוע השלישי: **ארץ החיים** - מעלת ארץ ישראל וגאולת דורנו.

בשבוע הרביעי: **חיים עד העולם** - חיים של שליחות, משמעות וערכים.

נושאים אלו נלמד בפניה "דברים שבלב", בכל שבוע סביב נושא מרכזי אחד. עם זאת, הרב עסק בנושאים רבים ומגוונים, וכדי להיפגש בעושר יריעת משנתו מובאות עוד שתי פינות קצרות יותר:

- **אור החיים** - בפניה זו ליקטנו רעיונות קצרים מתוך מאמרים ושיחות של הרב, בנושאים מגוונים. כך נוכל להיפגש באופן ישיר עם תורת הרב, במגוון נושאים.
- **אורח חיים** - בפניה זו ליקטנו תשובות הלכתיות של הרב. זוהי הזדמנות מיוחדת להיפגש לא רק עם משנתו האמונית של הרב, אלא גם עם יישומה הלכה למעשה. לאורך החוברת שיבחנו משפטים קצרים ויסודיים שהיו שגורים על לשונו של הרב. בסיום כל שבוע מופיע סיפור, מפגש חי עם דמותו הגדולה של רבנו.

לימוד התורה לנוער היה בראש מעייניו של מו"ר הרב דרוקמן זצ"ל, ואנו מתפללים שלימוד בחוברת מתורתו של עשרות אלפי בני נוער, בנים ובנות, בכל רחבי הארץ, יהיה יעילי לנשמתו הטהורה, ונחת רוח לאבינו שבשמיים.

טבת ה'תשפ"ג

צוות "בשביל הנשמה" והמכון התורני "אור עציון"

באזהרה
ישדאל נגף בגשת בני ישראל אל הקדש ויהי
ואהרן וכל עדת בני ישראל ללויס ככל אשר
את משה ללויס כז עשו להם בני ישראל ויהי
הלויס ויכבסו בגדיהם וינפאו אהרן אתם תנופאו
ויכפר עליהם אהרן לטהרם ואחר יכבסו
לעבד את עבדתם באהל מועד לפני אהרן ויהי
כאשר צוה ויאת משה על הלויס כז עשו
וידבר יאל משה לאמר

ללויס מבז חמש ועשרים שנה ומעלה יבזו
צבא בעבדת אהל מועד ומבז חמשים שנה
העבדה ולא יעבד עויר ושרת את אחיו באהל
לשמר משמרתו עבדה לא יעבד ככה תעשו

במשמרתם
וידברי האל משה במדבר סיני בשנה ה
מארץ מצרים בחדש הראשון לאמר ויעשו
את הפסח כמו עויר ובארבעה עשר יום סבד
דנורבים תעשו אתו כמערו ככל חקתיו וכ
ידבר משה אל בני ישראל אל לע
ידבר משה אל בני ישראל אל לע

עַל־חַיִּים

מעלת התורה והגישה אליה

"תורת אמת היתה בפיהו

ועולה לא נמצא בשפתיו

בשלום ובמישור הלך אתי

ורבים השיב מעזו"

(מלאכי ב, ו)

אור החיים | היחס לחכמי ישראל

"אם ראשונים בני מלאכים - אנו בני אנשים.

ואם ראשונים בני אנשים - אנו כחמורים" (שבת קיב, ב).

משל לשני אנשים הנפגשים עם מומחה עולמי בפיזיקה. האיש הראשון מבין בפיזיקה, וממילא מדבר עם המומחה בכבוד ובהערצה. האיש השני, לעומתו, אינו מבין דבר בתחום, ולכן אינו יודע להעריך את המומחה ומדבר אליו בזלזול.

אדם היודע להעריך גדלות אמיתית הוא אדם גדול, ואדם הבז לגדלות הוא אדם קטן. מי שמכיר בערכו של אדם גדול ורואה אותו כמלאך - ראוי להיקרא בעצמו אדם, ומי שאינו מסוגל לראות באדם הגדול יותר מסתם אדם - ראוי להיקרא בעצמו חמור, בהמה שאיננה מסוגלת להבחין בגדלות רוחנית...

על כן, כשאנחנו מסתכלים על חכמי ישראל כמו על מלאכים, אנחנו מגלים שאנחנו מבינים את הגדולה שלהם, וממילא אנחנו בעצמנו ראויים להיקרא אנשים. אך אם הם מבחינתנו היו סתם אנשים, זה מראה כמה נמוכים אנחנו, כמו חמורים, שאינם מסוגלים להבחין באדם גדול העומד לפנייהם... הכול תלוי בגישת האדם. (על פי "אבות לבנים" ג, יב)

התורה במציאות משתנה | אורח חיים

פעמים רבות אפשר לשמוע אנשים, שאומנם מודים כי בוודאי יש לקבל את ההלכה, ואין לחלוק על התורה, חס וחלילה, אולם, התורה לא דיברה במקרה כזה וכזה... ההלכה לא התכוונה למצב כמו שלנו... התורה ניתנה במציאות אחרת, ובמציאות שלנו היא בוודאי לא הייתה אומרת כך...

אולם, חשוב לזכור כי אחד מעיקרי היהדות שאנו חוזרים עליהם בכל יום הוא אמונתנו **שאת כל התורה שבידינו קיבלנו מה' בהר סיני**, ואנו מאמינים באמונה שלמה שזאת התורה - לא תהא מוחלפת, ולא תהיה תורה אחרת. התורה שניתנה לנו היא **תורה אֵלוהית**, ומפני שהיא אֵלוהית - היא גם נצחית, וממילא אין כל מקום לשינוי ו"לעדכון", לתוספת או גריעה.

כמובן, אין הכוונה לגזרות ותקנות של חכמים. יש לחכמים סמכות **מהתורה עצמה** לגזור גזרות ולתקן תקנות כדי לשמור על התורה האֵלוהית ולבצר את מעמדה גם במציאות המשתנה. התורה הניחה לפנינו עקרונות ויסודות שבאמצעותם נוכל לדעת איך ליישם את רצונה בכל מציאות, גם במציאות מתחדשת ומשתנה. (על פי "ואשיבה", אמונה, עמ' 61)

דברים שבלב | מה הם החיים?

"התורה היא חיינו". אלו החיים האמיתיים. או אולי נכון יותר להגיד: **אלו החיים!** כי מה הם חיים? מה הם חיים? לאכול - זה חיים? גם חמור אוכל! לשתות - זה חיים? גם סוס שותה! אז מה זה חיים? חיים זה טוב, לעשות טוב. להיות טוב. מה זה טוב? התורה היא טוב. "אין טוב - אלא תורה!" (אבות ו, ג).

את המשפטים האלה קרא מורנו ורבנו הרב דרוקמן זצ"ל בקולו הצרוד האופייני כל כך, בכינוס שנערך לבני ישיבות לפני זמן לא רב. גופו של הרב כבר היה חלש, אך אהבת התורה שבערה בו קרנה ממנו ובקעה מתוך קולו הצרוד.

בשלוש השורות הקצרות האלה תמצת הרב ספרים רבים מאוד ורעיונות עמוקים. התורה היא חיינו ואורך ימינו, אבל מה זה אומר בדיוק? מה הכוונה שהתורה היא החיים? הרי יש אנשים רבים שחיים בלי תורה, ונראה שהם חיים לא רע... אז מה הכוונה במה שאנו אומרים, שהתורה היא חיינו ואורך ימינו?

התשובה לכך היא שלחיים יש רמות רבות מאוד. אנו אומרים שצמח חי, וגם פרה חיה - וכך גם האדם נקרא חי. אבל ההבדל בין הצמח, הפרה והאדם הוא אינסופי! איכות החיים שיש בצמח אינה דומה כלל לאיכות החיים של הפרה, ושתייהן יחד אינן מתקרבות לאיכות החיים של האדם.

ההבדל בין רמות החיים השונות קשור **בדעת**, ביכולת לקלוט את העומק שבחיים. הצמח והפרה אינם מסוגלים לכך, אך האדם כן מסוגל. אבל כדי לקלוט את עומק החיים הזה, את הטוב העמוק של החיים, צריך צינור שיחבר אותנו אליו. והתורה היא הצינור הזה. התורה היא הרצון האלוהי המאפשר לנו לחיות חיים קדושים, חיים עליונים. לא רק חיי גוף וחומר, ואפילו לא רק חיי רגש ומחשבה - אלא חיים המחוברים לשמיים, לאינסוף, לטוב העמוק ביותר, הגבוה יותר מכל טוב אחר שקיים בעולם!

וגם עכשיו ממש, בעודכם קוראים את הדברים האלה, אתם מתחברים לצינור הזה של התורה. אתם מתחברים אל הטוב האלוהי שבתורה, שעוזר לכם לגלות את הטוב האלוהי שקיים בכם. חיי עולם שנטע בתוכנו.

התורה היא האור בבריאה, ואנו מצווים ונדרשים שכל המציאות שלנו, כל חיינו, יהיו מוארים באור התורה.

אור החיים | הדרך לקניין התורה

"התורה נקנית במ"ח דברים: בתלמוד, בשמיעת האוזן... באימה, ביראה, בענווה..." (אבות ו, ה).

קל להבין שהדברים הראשונים במשנה מועילים לקניית התורה. התלמוד ושמיעת האוזן בוודאי נצרכים לכל לימוד שהוא. אולם, אימה, יראה וענווה - שייכים לכאורה לתחום המוסר, ומה להם ולידיעה שכלית של התורה!?

התשובה היא שהתורה אינה ניתנת אלא למי שראוי לקבל אותה, וכדי להיות ראוי לקבל את התורה, לא די ביכולות שכליות, נדרשות גם תכונות נפשיות ורוחניות נעלות.

כך אנו מוצאים אפילו אצל דוד המלך, ה"חסיד שבחסידים", שהתפלל לקדוש ברוך הוא והתחנן: "גַּל עֵינַי וְאַבְיָטָה נַפְלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ!" - יש בתורה דברים עמוקים ונפלאים, אך אין ביכולתן של עינינו האנושיות לראותם, ועל כן מבקש דוד המלך: "גל עיני!".

ריבונו של עולם נותן את תורתו רק לראוי לה, למי שמילא את עצמו בענווה, אימה ויראה כלפיה. ועל כן, רק מי שרומם את נפשו לקבל את התורה יזכה שיפקח ה' את עיניו לחזות בסודותיה ומעמקיה.

(על פי "אבות לבנים" ו, ה)

גזרות חכמים | אורח חיים

מה הצורך בכל הגזרות והתקנות שקבעו חכמים? לכאורה, הגזרות הללו רק מכבידות ומקשות על החיים! אם התורה עצמה לא חייבה אותנו בכל ההגבלות הללו, למה באו חכמים והוסיפו אותן?

האמת היא כי הכול תלוי בדרך שאנו מסתכלים על איסורי התורה. אם אדם מכיר בחומרם של איסורי התורה, הוא מבין את הצורך בגזרות חכמים, שנועדו להרחיק אותנו מנפילה באיסורים.

אם יכיר אדם שהדברים שאסרה עליו התורה הם מוקשים לנשמתו, הוא יברח מהם כמו מאש כל עוד רוחו בו. הוא יבין כי איסורי חכמים נועדו להגן עליו, להציל אותו מהאסון שבנפילה בחטא.

אם נסתכל כך על הדברים, שוב לא ייראו לנו תקנות חכמים וגזרותיהם כהפרעות בלתי רצויות למהלך החיים, אלא כגדר ביטחון שצריך לברך עליה, בשומרה עלינו מפני אסונות נוראים.

איננו מכחישים שאנו מפסידים דברים יפים וטובים בשל גזרות חכמים ואיסורי התורה, אבל אנו מבינים שבחשבון הכולל, כך עדיף, כי הרווח גדול מהפסד. (על פי "ואשיבה", משפחה, עם וארץ, עמ' 13)

דברים שנלב | לא עוד מקצוע לתעודה

"קובי, שב יפה. מה אתה יושב ככה עם רגליים מורמות על השולחן! אנחנו לומדים תורה עכשיו, לא מתמטיקה!", העיר המורה אסף לקובי, אך קובי הגיב בחוסר חשק: "תורה, מתמטיקה, אנגלית... מה זה משנה... הכול בסוף מקצועות בתעודה. בשביל ללמוד צריך בסוף להפעיל את הראש ולקרוא מלא חומר. אז מה זה משנה איך אני יושב, ומה ההבדל בין חומר לימודי כזה לחומר לימודי אחר?".

המורה אסף חייך לרגע ושאל את הכיתה שאלה מסקרנת, "מי זוכר איך מתואר בתורה מעמד הר סיני?". החברים התחילו לזרוק תשובות מהזיכרון: אש, ברקים, רעמים, עננים, עשן, קולות שופר, לפידים. המורה כתב על הלוח את כל הדברים שנאמרו וסימן סביבם עיגולים. "מה לדעתכם המכנה המשותף לכל הדברים האלה שאמרתם, שהיו חלק ממעמד הר סיני?".

קובי, שהביע קצת יותר עניין במה שהתרחש, אמר, "אלו דברים די מלחיצים. זאת אומרת, ברקים ורעמים בליל סערה הם דברים שיכולים להקפיץ אותי ואפילו להפחיד אם אני נמצא לבד בבית". "מעולה!", קרא המורה אסף ושאל שוב: "ולמה לדעתכם צריך את כל הפירוטכניקה המלחיצה הזאת כחלק מתהליך נתינת התורה?". לרגע השתררה דממה בכיתה, והמורה המשיך, "לימוד תורה דורש גישה נכונה. מי שניגש לתורה כאילו היא עוד סתם טקסט,

אינו מבין מה נמצא לפניו, וממילא לא יצליח לגלות את העומק שבתורה. כדי שיבין עם ישראל את העוצמה של התורה, ניתנה התורה במעמד אדיר - קולות שופר, ברקים ורעמים, ועוד ועוד. כל הרעש הזה גרם לעם ישראל להבין שהם הולכים לקבל דבר בלתי רגיל. משהו שמגיע מעבר לכל מה שהם מכירים. המטרה לא הייתה סתם להפחיד אותם, אלא לאפשר להם להיפתח לעומק הגדול של התורה. לעוצמה שלה".

המורה הביט בתלמידיו והוסיף: "כך למדתי פעם מדברים שכתב הרב דרוקמן זצ"ל: 'כאשר הלומד מאמין שהנושא הנלמד גדול ובעל ערך, הוא מוכן להתאמץ ולהתייגע כדי להבינו ולהשיגו, ובשל כך בוודאי יזכה בסופו של תהליך הלמידה גם לברכה בעמלו. אך אם הלומד מזלזל בנושא הנלמד ובזלו, סביר שלא יסקיע בו, וממילא גם לא יצליח בלימודו".

"לכן, קובי", סיים המורה, "היחס לתורה מתחיל מהדרך שבה יושבים כשלומדים, כי התורה איננה עוד מקצוע לתעודה!".

(על פי "אבות לבנים", ו, עמ' 99)

כשם שהגוף זקוק באופן יום-יומי ללחם ומים... כך הנשמה זקוקה להתפלל לקדוש ברוך הוא בכל יום.

(התורה לדורנו", שמות, עמ' 292)

אור החיים | לימוד ממעשי החכמים

"יוסי בן יועזר אומר: יהי ביתך בית ועד לחכמים, והוי מתאבק בעפר רגליהם והוי שותה בצמא את דבריהם" (אבות א, ד).

יש מקרים שאדם מרגיש שאין לו מה ללמוד מהחכם, שכן, הוא כבר שמע את שיעורו, או שיכול ללמוד את הדברים אחרת, ואינו רואה צורך לשבת לפניו. מדגיש יוסי בן יועזר שגם במקרה כזה, לא יימנע האדם מלשבת לפני החכם, שאף אם לא ישיג ממנו ידיעות חדשות בתורה, הרי שמכל מקום ילמד מתוך דבריו מוסר ומידות.

הלימוד מחכמים איננו מצטמצם רק לדברי התורה היוצאים מפייהם, המלמדים ידיעות שכליות בתורה. מחכמים אפשר ללמוד אפילו מ"עפר רגליהם", גם משולי דבריהם אפשר ללמוד הרבה מוסרים ומידות.

מחכמים אפשר ללמוד הרבה - לא רק מידיעותיהם בתורה, ולא רק מהדרכותיהם האמוניות והמוסריות - אלא מעצם ההליכה איתם, מההסתכלות במעשיהם ובאורחות חייהם, מהאבק והעפר העולים מרגליהם. (על פי "אבות לבנים" א, ד)

כיבוד הורים כנגד מצוות וערכים | אורח חיים

אם הורים מבקשים מילדיהם לנהוג שלא כפי שציוותה התורה - **אסור לילדים לציית להם**, שהרי ההורים חייבים במצוות ממש כמותם. אך **יש להיזהר מלריב על כך** עם ההורים, ולהשתדל להסביר בנעימות ובנימוס שהדבר אסור להם. אם בכל זאת ההורים מסרבים להקשיב ולהתרצות, אין לילדים למלא את בקשתם, אף אם הדבר גורם אי־נחת להורים.

אולם, בדברים שאינם נוגעים למצוות התורה ממש, אך כן חשובים בעיני הילדים, נדרשים הילדים להיות קשובים יותר להוריהם. עליהם לזכור כי ההורים דואגים להם, וברוב המקרים, אם הם מבקשים מהם ללכת בדרך מסוימת, הם עושים זאת **מתוך חשיבה שזה לטובתם**.

לכן ראוי לילדים לנסות **לשכנע את ההורים** לקבל את הדרך שבחרו לעצמם ולהסביר להם למה הדרך הזאת טובה להם. צריך לשוחח בנחת **ולהימנע ככל האפשר ממריבות ומהתלהמות**. אדם צריך לזכור כי **הורים פועלים מאהבה כלפיו**, ולגשת אליהם גם כן באהבה ובהקשבה.

(על פי "ואשיבה", אמונה, עמ' 181)

"איך היא גילתה לך? אני ביקשתי ממנה מלא פעמים לגלות לי את הסוד שלה, והיא תמיד מצאה איך להתחמק". נורית התפלאה מאוד מההחלטה של סיוון לספר דווקא לתמר את הסוד הגדול שלה. אומנם גם נורית וגם תמר חברות טובות של סיוון, אבל נורית הייתה משוכנעת שסודות היא מספרת רק לה, ולא לאף אחת אחרת. "את חייבת להגיד לי איך הצלחת לשכנע אותה לעשות את זה!".

"האמת", ענתה תמר, "אין לי מושג למה היא החליטה לספר דווקא לי. יודעת מה, אולי בעצם יש לי קצת מושג. התנהגתי כמו שפעם למדתי מהרב דרוקמן זצ"ל". נורית הביטה בה בפליאה. איך הרב דרוקמן קשור לסוד של סיוון?! תמר סיפרה שפעם הם למדו בסניף מאמר של הרב דרוקמן על התורה. במאמר נכתב שבתורה יש **סוד**. דברים עמוקים שאין רואים במבט ראשון. כדי לגלות את הסודות האלה, יש צורך לנהוג בתורה בענווה. **לכבד את התורה**, להקשיב לה באמת. לא לזלזל בה. ורק אם באמת מתנהגים ככה, **התורה מגלה את סודותיה למי שלומד אותה**.

"סיוון שמרה על הסוד שלה מכל משמר, ואני כיבדתי את זה", הסבירה תמר, "לא ניסיתי להוציא ממנה את הסוד שלה בכוח. אולי דווקא משום שכיבדתי אותה והקשבתי לה בצורה אמיתית וכנה, בלי ללחוץ עליה, היא בסוף הרגישה די ביטחון להפקיד בידיי את הסוד שלה". לפעמים, כשמנסים להשיג משהו מייד, בכוח - משיגים דווקא את התוצאה ההפוכה. הדבר שניסינו להשיג מתחמק מאיתנו - ונעלם. דווקא כשבאים בענווה, בלי אגו, ובלי ניסיון להכריח מישהו, הלב נפתח, ויש מוכנות לגלות את הסוד.

"ועוד דבר", הוסיפה תמר, "כשבאים מתוך ענווה וכבוד, ממילא מקשיבים גם לכל פרט ממה שנאמר, ואז אפשר להבין את הדברים הנאמרים בין השורות. יותר ממה שסיוון גילתה לי בפירוש, גיליתי בעצמי, מפני שפשוט הקשבתי ברצינות למה שהיא אמרה לי...".

וכך לימד הרב דרוקמן על הדרך לגלות את סודות התורה: "העומד באימה לפני השכינה זוכה לשכר של גילוי רזי תורה... כשאדם ניגש לתורה באימה, הנובעת מהבנה שהוא עומד לפני השכינה, ממילא ההשקעה והרצינות שלו בלימודה התיינה ברמה גבוהה ביותר, וכך יזכה לגלות מרזי התורה. כשאדם מעריך את התורה, הוא בוחן ברצינות כל פרט ופרט בה, ומתוך כך יהיה לימודו ברמה גבוהה ביותר".

(על פי "אבות לבנים" ו, עמ' 100)

אור החיים | חרות על הלוחות

ישנן שתי צורות של כתיבה. האחת חיזונית, כצביעה במכחול על דף. ישנו הדף, וישנו הכיתוב שעליו, אלו שני דברים שונים הצמודים זה לזה. צורת כתיבה אחרת היא חקיקה, הטבעת הכיתוב בחומר שעליו חוקקים. דבר שנחקק הופך להיות חלק בלתי נפרד מהחומר שעליו הוא נחקק. התורה היא חוק, היא חקוקה בנו, היא חלק בלתי נפרד מאיתנו. על לוחות הברית נאמר (שמות לב, טז): "וְהִמְכַתֵּב מִכְּתָב אֱלֹהִים הוּא, חֻרֹת עַל הַלְחָת". הכתב היה חרות על לוחות הברית, טבוע בו, בדומה לחקיקה. מתוך כך אפשר להבין את דרשת חז"ל (אבות ו, ב): "אל תקרא: 'חֻרֹת', אלא: 'חִירוֹת' - שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה". עבד הוא אדם המשועבד לזולת בכל דרך שהיא, בכפייה או ברצון, ואפילו אם רק נגרר אחר אדם אחר או מחקה את התנהגותו. בן חורין, לעומת זאת, הוא אדם החי בהתאם למהות האמיתית שלו, הנאמן לעצמיותו, ואינו פועל בצורה שאינה מתאימה ל"אני האמיתי" שלו. יהודי העוסק בתורה הוא בן חורין, כי הוא מחובר אל התוכן המהותי החקוק וחרות בנשמתו. (על פי "לזמן הזה", אדר, עמ' 268)

בין לימוד תורה ללימודי חול | אורח חיים

ישנם שני סוגים של לימודים: האחד - **לימוד תועלתני**, והשני - **לימוד ערכי**.

כשאדם לומד מקצוע כלשהו, הוא יודע מראש שעליו ללמוד כך וכך שנים שאחריהן יזכה לתעודה כלשהי ויוכל לעבוד במקצוע שלמד ולהשתכר ממנו. זהו לימוד תועלתני - לימוד לשם השגת תועלת אישית. ללימוד אין ערך בפני עצמו, אלא רק מצד התועלת שתצמח ממנו ללומד.

בשונה מהלימוד התועלתני, ישנו לימוד ערכי - לימוד שיש לו ערך עצמי, בלי קשר לתועלת המעשית שאפשר להפיק ממנו. כזה הוא **לימוד התורה**. כשאדם לומד תורה בישיבה, הוא אינו מצפה להשיג מלימודו תועלת כלכלית או רכישת מקצוע, אלא לעצם הלימוד והשגת החוכמה האלוהית יש ערך בפני עצמו. וזהו לימוד תורה לשמה - לשם התורה עצמה. (על פי "ואשיבה", משפחה, עם וארץ, עמ' 216)

"מה זה השטויות האלה!?", קראה אורית בלגלוג. "אני לא מוכנה לקבל רעיונות הזויים כאלה!". התפרצות כזאת מצידה של אורית היא דבר די שגרתי אצלנו בשיעורי אמונה. אורית היא אולי התלמידה המבריקה ביותר בבית הספר, אבל קשה לה מאוד בשיעורי אמונה. רעיונות שאינם נראים לה הגיוניים דיים גורמים לה להתפרץ בהתרסה. אבל המורה אביגיל מצליחה לשמור תמיד על סבלנותה. שוב ושוב היא מסבירה בסבלנות. נותנת משל יפה, ולאט לאט, גם אורית משתכנעת - עד להתפרצות הבאה...

באותו יום הכריזה המורה אביגיל בחגיגות, שהיום מגיעה אורחת מיוחדת לשיעור אמונה. הכיתה כולה הייתה סקרנית לראות במי מדובר. והינה, לכיתה נכנסה אישה צעירה, בערך בגילה של המורה אביגיל. משהו במראה שלה היה מבלבל במקצת. מצד אחד, היא הייתה לבושה בבגדים של נשים דתיות, אבל ראו עליה שהיא לא גדלה בבית דתי. קשה להסביר למה, אבל הכיתה כולה הרגישה שיש לה סיפור מיוחד.

"שמי גלי, ואני הייתי בחורה חילונית 'מבית טוב', כמו שאומרים", פתחה האישה בחגיגות מחויכת. "לימדו אותי שהדתיים הם פרימיטיביים, ושאמונה היא דבר מיושן ולא רלוונטי. כך חשבתי גם אני, עד שהתארחתי אצל חברה שלי, שהייתה קשורה למשפחת הרב דרוקמן זצ"ל. הייתי 'חכמה' כזאת, ושאלתי את הרב שאלות רבות בכל מיני תחומים. על הכול השיב הרב בסבלנות רבה. הרגשתי שיש בדבריו חוכמה עמוקה, לא משהו שאפשר לבטל בקלות".

"הדבר שגרם לי להתייחס אחרת לתורה ולדברי חכמים היה משפט אחד שלימד אותי. איני זוכרת את כל הפרטים, אבל באופן כללי הרב אמר שהדרך לגשת אל התורה היא מתוך הבנה שאם משהו בה נראה לנו ריק, כנראה הבעיה היא **אצלנו**. 'פי לא דְּבַר רַק הוּא מִקָּם, פִּי הוּא תַּיִיכֶם...' (דברים לב, מז). הרב הסביר בשם חכמים את הפסוק כך: אם אתם חושבים שהתורה ריקה, דעו לכם כי הריקנות היא **מכם**, כי אתם לא העמקתם ועיינתם די הצורך".

אז פנתה גלי לכיתה ושאלה, "נסו לחשוב שעומד לפניכן האדם החכם ביותר שאתן מכירות. גם אם הוא היה אומר דבר שנשמע לא הגיוני במבט ראשון, הייתן מנסות לבדוק - אולי בכל זאת הוא צודק, נכון? למה? כי הוא כנראה לא סתם מקשקש... ממש כך היא התורה הקדושה. היא לא דבר ריק. תאמינו לי".

מילה לא נאמרה, אבל אורית הרגישה שהדברים **כוונו אליה**.

(על פי "אבות לבנים", ו, עמ' 101)

אור החיים | בתורה אתה עמל

"אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר (במדבר יט, יד): 'זאת התורה - אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֵהָל' (ברכות סג, ב). כדי לגלות את המהות המיוחדת שלנו ולהזדהות איתה בפועל יש צורך בהרבה עמל ויגיעה! אומרת המשנה באבות (ו, ד): "כך היא דרכה של תורה: פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה - ובתורה אתה עמל. ואם אתה עושה כן, אשריך וטוב לך. אשריך - בעולם הזה, וטוב לך - לעולם הבא".

מפרש רש"י: "לא על העשיר הוא אומר - שיעמוד בחיי צער כדי ללמוד תורה. אלא, הכי קאמר: אפילו אין לאדם אלא פת במלח וכו', ואין לו כר וכסת לישון, אלא על הארץ - לא ימנע מלעסוק בה!".

דרכה של התורה איננה לחיות חיי צער לכתחילה, אלא להיות מוכן לחיות חיים שכאלה למען לימוד התורה, אם אין ברירה אחרת. יהודי צריך להיות מוכן להשקיע הרבה למען לימוד התורה, אפילו מתוך מצבים דחוקים וקשים. (על פי "לזמן הזה", אדר, עמ' 273)

עשה לך רב | אורח חיים

רב נצרך בראש ובראשונה **לפסיקת הלכה**. אומנם בדרך כלל רוב ההלכות פסוקות ומקובלות, ואדם יכול לפתוח ספר בעצמו. אך לעיתים ישנן שאלות מורכבות, וצריך תשובה מתאימה מתלמיד חכם, וחשוב שיהיה לאדם רב שיפסוק לו הלכה במקרים כאלה, ולא שיפנה כל פעם לרב אחר. רב קבוע נצרך גם לשם לימוד תורה וחינוך להשקפת עולם תורנית. אדם נדרש ללמוד מרבו איך להסתכל בעין של תורה על המציאות המיוחדת של דורנו, כך שידע איך נכון לגשת למציאות שלנו, איך לתפוס את אירועי דורנו, וממילא איך נכון לחיות את חיינו בדור מיוחד זה.

ישנם נושאים שאינם "תורניים" בהגדרה, ואדם מתלבט מה לעשות בהם. גם במקרים כאלה אדם יכול לבקש **עצה** מרבו. ייתכן כי הרב כבר התנסה במקרים דומים, ואולי נקודת המבט התורנית שלו תוכל להועיל לאדם בהתלבטותו. אך חשוב להדגיש כי בעניין זה **אין משום פסיקת הלכה**, אלא רק עצה, ואדם אינו מחויב לפעול על פיה.

(על פי "ואשיבה", אמונה, עמ' 144)

דברים שבלב | אצל מי האמת?

"היהדות היא דבר מבלבל", אמר לי פעם חבר מהצבא. "על כל דבר שכתוב יש אלף דעות, מיליון מחלוקות, וכמעט בכל דבר תוכל למצוא מישהו שיגיד כמוך והפוך ממך... אם התורה ניתנה מבורא העולם האחד - איך ייתכן שישנן מחלוקות רבות כל כך בין החכמים? ואם האמת היא אחת, למה צריך ללמוד את כל הדעות האחרות?"

חייכתי לעצמי ונזכרתי במשל יפה שלימד אותי פעם הרב דרוקמן זצ"ל. "נסה לחשוב על זה ככה", אמרתי לו, "הורים מתלבטים אם לשלוח את הילד שלהם לפעילות חברתית מסוימת בשעות הלימודים. האב מדבר על החשיבות הרבה של החיים החברתיים של הילד, וכמה הדבר יועיל לו מבחינה רגשית וחברתית, וכדומה. אולם, האם מדגישה דווקא את הצורך של הילד בלימודים, כדי להשכיל ולשפר את ציוניו, וכן הלאה. מה אתה אומר? מי מהם צודק? אצל מי האמת?"

חבר שלי חשב רגע ואמר, "יכול להיות ששניהם צודקים, כל אחד מהם מדגיש צד אחר בהתלבטות". חייכתי לחברי ואמרתי, "נכון, אולי שניהם צודקים, אבל ייתכן שצד אחד עיקרי יותר, ולכן הם יעדיפו בסופו של דבר להתנהל על פיו, לא ככה?". חברי הנהן, ואני המשכתי, "אבל גם יכול להיות ששני הצדדים שווים לחלוטין, ואז יצטרכו למצוא דרך כלשהי להכריע איך לנהוג למעשה, שהרי אי אפשר שהילד גם ילך - וגם לא ילך..."

חברי גירד את קסדתו, מעכל את התובנה, ואני הוספתי, "את הרעיון הזה, שהסברתי לך הרגע, כתב המהר"ל מפראג, חכם יהודי מופלא שחי לפני כחמש מאות שנה. הוא מסביר, שכמו שהעולם שלנו מורכב מהפכים המנוגדים זה לזה, ובכל מציאות אפשר למצוא צדדים שונים - כך הדבר גם בתורה".

"למשל", הסברתי, "אין מציאות טמאה לגמרי בעולם, בלי כל צד של טהרה. על כן, כשחכם אחד מגיע למסקנה שדבר מסוים טהור, והוא מסביר את דבריו - הוא עומד רק על בחינה אחת. וגם חברו, המטמא את הדבר, ומביא גם הוא טעם לדבריו - אף הוא עומד רק על בחינה אחת. נמצא **ששניהם אוחזים בצדדים אחרים של אותה אמת גדולה ומורכבת**. מה שכל כך יפה בתורה הוא דווקא העושר שקיים בה. שגם אם דעה מסוימת נפסקה להלכה, זה לא אומר שמבטלים את הדעות האחרות. **הדעות השונות הן צדדים שונים של אמת גדולה אחת!**" (על פי "ואשיבה", אמונה, עמ' 138)

אנו נדרשים בימינו להאיר את הכול באור תורה, להביא את אורה של התורה לכל פינות החיים - הן בחיים הפרטיים שלנו הן בחיי הכלל של הציבור הישראלי במדינת ישראל. ("התורה לדורנו", שמות, עמ' 334)

אור החיים | כפייה ובחירה

מצד אחד, חז"ל אומרים כי ישראל קיבלו את התורה במעמד הר סיני בכפייה, בכך שה' "כפה עליהם הר כגיגית". מצד שני, בתורה מפורש שהם קיבלו את התורה מתוך בחירה!

המהר"ל (תפארת ישראל, לב) מסביר כי שישאל אומנם קיבלו את התורה מרצונם, אך ה' בחר בכל זאת לכפות עליהם את התורה, כי לא יעלה על הדעת שנתינת התורה תהיה תלויה אך ורק בבחירתם של ישראל. חז"ל (שבת פח, א) מדגישים שבלי התורה, אין לעולם יכולת קיום: "התנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית ואמר להם: אם ישראל מקבלים התורה - אתם מתקיימין, ואם לאו - אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו". מאחר שהתורה הכרחית כל כך לקיום העולם, לא ייתכן שתהיה תלויה במציאות מקרית, ברצונם הטוב של ישראל לקבל אותה. התורה מוכרחת להיות מחויבת במציאות, ולא תלויה בבחירה מקרית, מכיוון שהיא מהותית ולא מקרית. מסיבה זו כפה ה' את התורה על ישראל, להראות שהתורה היא מהותית ולא מקרית. (על פי "לזמן הזה", אדר, עמ' 322)

פוסק בהלכה ופוסק בענייני השקפה | אורח חיים

האם אדם מחויב שפוסק ההלכה שלו יהיה גם הפוסק שלו בענייני השקפה?

בכל מה שקשור לשאלות יום-יומיות פרטיות יש מקום לשאול כל רב בישראל, כמו הלכות תפילה ושבת. אך לא כך בכל הנוגע לענייני כלל ישראל. היחס ליום העצמאות, לדוגמה, נתון במחלוקת מהותית ועקרונית, הנובעת מתפיסת מציאות דורנו - איך אתה רואה את המדינה, את מאורעות הדורות האחרונים. בזה אינך יכול לפנות לכל רב, כי ישנם כאלה שהתפיסה שלהם בתחום הזה חסרה.

ישנם רבנים המתמחים בנושאים הלכתיים מסוימים, הם הרבו לעסוק בהם, ביררו וחקרו אותם, וכשלמישהו יש שאלה מסובכת בהם, הוא פונה דווקא אליהם. כך הדבר בכל תחום בחיים. למשל, כשיש לאדם בעיה בריאותית משמעותית, הוא מחפש את הרופא המומחה לבעיה המסוימת שלו, ואינו פונה לכל רופא.

על כן, גם אם אדם הולך לפי רב מסוים בעניינים הפרטיים, ייתכן שלא ילך אחריו בעניינים הכלליים, ואין בכך פגיעה בכבודו של הרב ובגדולתו בתחומים שהוא כן בקיא בהם היטב. (על פי "ואשיבה", אמונה, עמ' 141)

דברים שבלב | למי יש יותר כבוד?

בהלווייתו של הרב דרוקמן זצ"ל השתתפו המוני בני אדם, ובהם - ראש הממשלה, הנשיא, רבנים ודיינים, ועוד רבים רבים. כולם הגיעו לכבד את הרב בהלווייתו. אבל מהי בעצם הסיבה שרבנים זוכים לכבוד גדול מהציבור? מה בכלל ההבדל בין רבנים לבין "סתם" אדם רגיל? וכי מפני שהם למדו יותר תורה הם ראויים לכבוד מיוחד? והרי סוף סוף, לכל אדם ישנו תפקיד משלו בעולם, האם לא די בכך כדי לכבד גם אותו? את השאלה הזאת בדיוק העלו לפני הרב דרוקמן, ובדברים שלפניכם נביא מדבריו בקיצור ובמעט עריכה.

אכן, עלינו לכבד כל אדם באשר הוא, אך ישנם בני אדם שעלינו לכבד אף יותר מהכבוד הבסיסי. מקור הכבוד של החכמים הוא **בתורה שהם למדו**. אם אנו מכבדים ספר תורה הכתוב בדיו על קלף - על אחת כמה וכמה שעלינו לכבד **ספר תורה מהלך**, שאינו מכיל רק את התורה בשכלו - אלא גם חי אותה בחייו, ואף מגדיל אותה בלימודה לאחרים! הסיבה שאנו מחויבים בכבוד חכמים - היא מצד התורה שבהם.

הדבר אמור לגבי כל תלמיד חכם, אפילו כזה שאינך מכיר אישית ומעולם לא שמעת ממנו אפילו רעיון קצר בפרשת השבוע... אולם, כלפי חכם שלמדת ממנו תורה אתה מחויב להפגין כבוד גדול אף יותר. כך מלמדים אותנו חז"ל: "הלומד מחבירו פרק אחד, או הלכה אחת, או פסוק אחד, או דבור אחד, אפילו אות אחת - צריך לנהוג בו כבוד" (אבות ו, ג).

את מי שלמדת ממנו תורה אינך מכבד רק משום שיש בו תורה - אלא משום שהוא העניק לך מתורתו! אם אדם מעניק לך מתנה יקרה, ודאי תוקיר ותכבד אותו על כך, ואם כך במתנה חומרית, שעוד יום-יומיים תתבלה ותאבד - על אחת כמה וכמה שעליך לכבד אדם שהעניק לך חלק מתורת ה' יתברך - שהיא **המתנה הטובה ביותר שאפשר לקבל בעולם!** כמה עלינו לכבד אפוא אדם שדרכו זכינו לעוד חלק מהמתנה הנפלאה והטובה הזאת! ואם על אדם לכבד אפילו מי שלימד אותו רק את אחת מהתורה - על אחת כמה וכמה עליו לכבד את רבו המובהק, שממנו למד את רוב תורתו!

הרב דרוקמן היה רבם של רבבות בני אדם, ולכן זכה לכבוד גדול ועצום שזכה.

(על פי "ואשיבה", אמונה, עמ' 148)

לפני שאדם לומד, התורה היא בגדר: **"תורת ה'", אולם, לאחר שלמד, יגע והשקיע, הוא זוכה שאותה תורה אלוהית נעשית: "תורתו", עצם מעצמינו, ותשתית לאישיותנו. האדם נעשה כל כולו - תורה!** ("לזמן הזה", סיון, עמ' 392)

אור החיים | התורה והמצוות

אנו נדרשים להפוך את העולם הזה ל"בית מקדש", לקדש את המציאות כולה. לשם כך הוריד הקדוש ברוך הוא את התורה לעולם. התורה, שבאה ממרום, עוסקת במציאות החומרית ומדריכה את כל פרטי החיים של האדם בעולם הזה.

התורה מפגישה אותנו עם הקודש בכל פרטי העולם הזה, וכדברי חז"ל (דברים רבה ו, ג): "לכל מקום שתלך, המצוות מלוות אותך: 'כִּי תִבְנֶה בֵּית קֹדֶשׁ, וְעִשִּׂיתָ מַעֲקָה לְגִגְךָ' (דברים כב, ח)... אם הלכת לגלח, המצוות מלוות אותך... 'לֹא תִקְפוּ פֶּאֶת רֵאשֵׁיכֶם' (ויקרא יט, כז)... אמר הקדוש ברוך הוא: אפילו לא היית עוסק בדבר, אלא מהלך בדרך, המצוות מלוות אותך... 'כִּי יִקְרָא קוֹן צִפּוֹר לְפִנֵּיךָ בְּדֶרֶךְךָ' (דברים כב, ו)".

וכן אומרים חז"ל במקום אחר (במדבר רבה יז, ה): "זָרַע הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַתּוֹרָה וְאֶת הַמִּצְוֹת לְהַנְחִילָם לְיִשְׂרָאֵל... וְלֹא הֵנִיחַ דָּבָר בְּעוֹלָם שֶׁלֹּא נָתַן בּוֹ מִצְוָה לְיִשְׂרָאֵל".

המצוות מלוות אותנו בכל תחומי החיים. ה' "נותן לנו יד" ומדריך אותנו כיצד להתנהל בעולמנו. באמצעות המצוות אנו מחברים כל פרט בעולם החומרי התחתון אל העולם העליון, אל בורא העולם.

(על פי "לזמן הזה", ניסן, עמ' 191)

קדושת השבת - באכילה ובמנוחה?! | אורח חיים

בשבת ראוי לאדם ללמוד תורה ולהתפלל, אך יש חשיבות מרובה גם לסעודה ולמנוחה, ודווקא הן מגלות את ייחודה של היהדות. היהדות עוסקת בחיי האדם בעולם הזה, אדם שיש לו גוף, והוא צריך לאכול ולישון. **התורה אינה מתנגדת לחיים האנושיים** - אלא דורשת מאיתנו למלאם קדושה. זה האידיאל שלנו - לחיות חיי גוף בקדושה.

אידיאל זה בא לידי ביטוי מיוחד בשבת. ביום זה אנו עורכים סעודות מכובדות, אוכלים ושותים, עוסקים בגוף שלנו - וסעודות אלו מוגדרות **סעודות מצווה!** מצד אחד, אוכלים ונחים - ומצד שני, עוסקים בתורה ובמצוות המיוחדות לשבת. **בשבת אנו מגלים שאפשר לחיות את החיים החומריים שלנו בקדושה.**

השבת מלמדת אותנו שאסור לאדם לחיות את חייו כבהמה, האוכלת רק כדי להשביע את בטנה, אך גם מזהירה אותנו שלא להיות נזירים הפורשים מהעולם על צוק נידח... בשבת מתגלה שהרוח והחומר יכולים **ומוכרחים** ללכת יחד, וזו הסיבה לחשיבות הסעודות ומנוחת הגוף בשבת.

(על פי "ואשיבה", אמונה, עמ' 197)

התורה היא חיינו ואורך ימינו. היא הרצון האלוהי המאפשר לנו לחיות חיים קדושים, חיים עליונים, לא רק חיי גוף וחומר - אלא חיים המחברים לשמיים, לאינסוף, לטוב העמוק ביותר, הגבוה יותר מכל טוב אחר הקיים בעולם!

התורה נקנית מתוך יראה, כי כאשר אדם מאמין שהנושא שהוא לומד גדול ובעל ערך, הוא מוכן להתאמץ ולהתייגע כדי להבינו ולהשיגו, ובשל כך בוודאי יזכה בסופו של תהליך הלמידה גם לברכה בעמלו.

אנו לומדים תורה מתוך ענווה והקשבה. כשניגשים לתורה מתוך הבנה שאנו עומדים לפני דבר'ה', ממילא ההשקעה והרצינות בלימודה תהיינה ברמה גבוהה ביותר, וכך נזכה לגלות משהו מרזי התורה.

הדרך לגשת אל התורה היא מתוך הבנה שאם משהו בה נראה לנו ריק, מסתבר שהבעיה היא אצלנו - ולא בתורה. אם נבין שיש בתורה חוכמה עמוקה ועליונה, נשקיע מאמץ לגלות את חוכמתה העצומה.

הסיבה למחלוקות בין החכמים היא שכל צד אוחז בצד אחר של אותה אמת גדולה ומורכבת. מה שיפה כל כך בתורה הוא דווקא העושר שקיים בה. על כן, גם אם דעה מסוימת נפסקה להלכה, אין זה אומר שמבטלים את הדעות האחרות. הדעות השונות הן צדדים שונים של אמת גדולה אחת.

אנו מכבדים חכמים מפני שהם מוסרים לנו את המתנה היקרה מכול. אם אדם מעניק לנו מתנה יקרה, ודאי נוקיר אותו ונכבד אותו על כך. ואם כן - על אחת כמה וכמה שעלינו לכבד אדם שהעניק לנו חלק מתורת ה' יתברך - שהיא המתנה הטובה ביותר שאפשר לקבל בעולם!

איך אפשר לאהוב?

פעם שאלו את הרב מרדכי אליהו זצוק"ל:
איך אפשר לאהוב את כל עם ישראל?

הרב ענה: "זה באמת קשה ולא פשוט, אבל אני מצאתי פתרון. אני אוהב את הרב דרוקמן, והוא אוהב את כל ישראל".

האמת היא שלסיפור הזה יש המשך. בפורים של השנה שעברה, ניגשנו תלמידים לרב דרוקמן זצ"ל ושאלנו אותו איך אפשר להגיע לאהבת ישראל כזאת גדולה? עם כל הפערים והשוני בין האנשים - איך אפשר לאהוב את כולם באמת?

הרב ענה לנו בתמימות האמיתית האופיינית לרב, "אני לא מבין, הוא אהב שלך! את אח שלך אתה אוהב? הרי גם הוא לפעמים חולק עליך! אבל הוא אחיך! איך אפשר שלא לאהוב אותו?!"

אהבת ישראל בלי פשרות ובלי גבולות, "אחי אתם, עצמי ובשרי אתם", זו הייתה תפיסת עולמו של הרב.

שירת התורה

מספר גילעד רייף:

כשהייתי נער בכיתה ט', ייצגתי את הסניף שלי כציר (נציג) במועצה השנתית של "בני עקיבא". לאחר יום ארוך של דיונים ועבודה בוועדות, הגענו אל ליל ההצבעות, שהתחיל בשעות הערב המוקדמות ונמשך לאורך הלילה, עד תפילת ותיקין. במהלך הדיונים, בשורה הראשונה, ישב הרב דרוקמן זצ"ל, לבוש חולצת תנועה. לא נואם ולא מכריע, רק מקשיב לדיונים ולוויכוחים ומצביע עם כולם בעד ונגד.

בהמשך הלילה, באזור השעה 03:00, נושא ההצבעות היה על מקומה של התורה בתנועת "בני עקיבא". בשלב זה עלה הרב לשאת דברים כפתיחה לנושא, אך למרבה ההפתעה, במקום לדרוש, התחיל הרב לשיר בדבקות את הפסוק: "נְרַנְּנָה בַּיְשׁוּעָתְךָ וּבְשֵׁם אֱלֹהֵינוּ נִדְגַל". בקולו הצרוד התחיל הרב לשיר לבדו, ואט-אט הצטרפו אליו בשירה גדולה כל יושבי המליאה. ארבע מאות נערים ונערות בגילאי העשרה, בעיצומו של "לילה לבן", שרים עם הרב בן השמונים וחמש. לאחר כעשר דקות של שירה אדירה, פסק הרב ושב למקומו, בלי הוספת אומר ודברים.

נראה שבעיניו זו הייתה הפתיחה הראויה לדיונים על מקומה של תורה בתנועת נוער - לא דרשות מחוכמות, כי אם שירה של אהבת תורה, ומתוכה אהבת העם והארץ.

צילום:
שלמה ניימרק